

1. kép: *Carpomyia schineri* Loew. imágó

¹Magyar Kertészeti Nonprofit Kft., Budapest ²NAIK Gyümölcsstermesztési Kutató Intézet, Erdi Kutató Állomás, Budapest, Park u. 2 ³MTA ATK Növényvédelmi Intézet, Budapest evoigt55@gmail.com

SUMMARY

The fly *Carpomyia schineri* Loew is a pest of the berries of the feral *Rosa canina* group but it can also be found in the berries of grown rose cultivars. The larva damages the flesh of the berry, several larvae can develop inside a single berry. It can decrease the quantity and ascorbic acid content of the tea and jam, which are important human ascorbic acid sources during winter. At the same time in trapping experiments the adult can be confounded with adults of the walnut husk fly (*Rhagoletis completa* Cresson). In collections of berries at several sites in Hungary damage levels ranged from 0.88% to 65.08%. Based on these damage levels we had the impression that the yellow sticky traps CSALOMON® PALZ or PALS baited with the synthetic *Rhagoletis* lure caught moderate numbers of adults and were not satisfactory for detection, consequently improving trapping methods is necessary in the future.

2. kép: Rózsa-gyümölcsleányok a csapdába ragadva

A rózsa-gyümölcsleány (*Carpomyia schineri* Loew., Diptera, Tephritidae) (1. kép) középeurópai jelenlétéről már a 19. sz. közepétől tudunk. Első Magyarországi adatok 1947-ből származnak a Kertészeti Főiskola arborétumából [1]. Az utóbbi években elsősorban az hívtel a figyelmet erre a kártevőre, hogy a karantén kártevő dióburok fűrőlégy (*Rhagoletis completa* Cresson) megfigyelésére kihelyezett CSALOMON® PALZ csapdákból sok helyen meglepetéssel egy-egy példány (2. ill. 9. képek) [2, 11], ami a gyakorlatlan szem számára téveszthető a célfajjal. A rózsa-gyümölcsleány kártételét csak a „csipkebogó” természetben okoz [3,4,5,8]. A csipkebogó fontos C-vitamin forrásunk. A belőle készült szárított gyümölcs tea alapanyag, a gyümölcs lekvárja és „hacsedi”, sőt borászati alapanyagként is használják.

A rajzás megfigyelésére *Rhagoletis* táplálkozási atraktánssal ellátott CSALOMON® PALZ és PALS csapdákat használtunk. Táplálkozási atraktánssal a *Rhagoletis* fűrőlégy fajok megfigyelésénél pozitív eredményt adó ammónium sók keverékét használtuk (8. kép, 1. ábra) [6,7,9,10]. A csapdákat 1-1,5 magasan, terméssel rendelkező cserjékre helyeztük ki, értékelésüket 3-5 naponta, vagy hetente végeztük. Megfigyeléseinkben elsősorban olyan területeket kerestünk, ahol a *Rosa canina* szelektió ösönos cserjéknél jelent meg: Tétényi fennsík, Nadap, Pázmánd, Érd-Elviramajor, Budatétényi Rózsakert, Telki.

1. táblázat: A rózsa-gyümölcsleány rajzás kezdete és befejeződése 2015-ben. (1. A megfigyelés később kezdődött 2. PALZ csapdát üzemeltettünk)

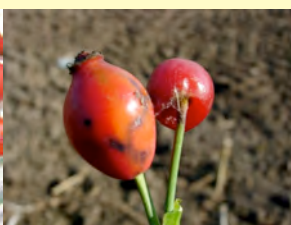
	Érd-Elvirá ²	Nadap ²	Pázmánd ¹	Budatétényi Rózsakert	Sóskút	Telki	Tétényi fennsík	Ossz.
Csipkebogó méret (mm)	10-27 x 6-16	12-25 x 9-19	10-33 x 7-18	9-23 x 7-15	11-20 x 7-16	10-25 x 7-12	9-22 x 5-16	-
Összesfogott imágó	31	44	-	14	10	0	9	108
Összes begyűjtött bogó	534	453	232	2052	339	502	1190	5302
Összes báb	35	291	151	334	3	40	197	1048
Fertőzöttség mértéke (%)	6,55	64,24	65,08	16,27	0,88	7,96	16,30	19,76

A rózsa-gyümölcsleány kártétele:

A rózsa-gyümölcsleány kártétele az összes, átlalunk begyűjtött, a *Rosa canina* szelektióhoz, (alakban, formában és méretben jelentősen különböző termés mutató – 3. kép) tartozó cserjén megtalálható volt. A Budatétényi Rózsakertben gyűjtött, természetesen teahibridnek természetéből is kitenyészítettük. A nyert bábok nagy valószínűséggel a *Carpomyia schineri* fajhoz tartoznak (7. kép). A diapauza után, valószínűleg 2016 tavaszától kikelő imágók meghatározása a jövő év folyamán lehetséges.

A kártevő évente egy nemzedéket nevel, báb állapotban a talajban telik, majd a nyár folyamán rajzik. A rajzás egyes adatok szerint már június, júliusban megkezdődik, más adatok szerint július végétől augusztus közepéig tart.

A csipkebogón a lárvák kártétele már kívülről is láthatóvá válik, a lárvák rágásának nyomán sötét színű vonal jelenik meg (4.-5. kép). A nyú kifejezetten csak a bogó húsát károsítja, a magokba nem rág bele (6. kép). Egy termésben egyszerre több lárvák is károsítják, a rózsa-gyümölcsleány kártételi százelekről kapott eredményeket az 1. sz. táblázatban foglaltuk össze. (A fertőzési adatok felvételét 2015 szeptember 21-én zártuk)

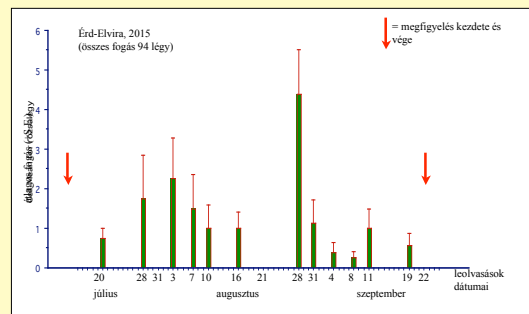

3. kép: A *Rosa canina* szelektióhoz tartozó *Rosa* fajok termésének mérete, színe, alakja, formája különböző lehet.

4.-5. kép A rózsa gyümölcsleány kártétele.

6. kép: A rózsa gyümölcsleány lárvája csak a csipkebogó húsát eszi, a magokba nem rág bele.

7. kép: A csipkebogókból kimászó nyúvek szalmaszára színű tonnábbokká alakultak.

1. ábra: A rózsa-gyümölcsleány rajzása 2015-ben, Érd-Elvirán.

Korábbi, 2014. évi rajzás megfigyelésekben megállapítottuk, hogy a rajzás időpontja elsősorban augusztus hónap, de már június 25-én is fogtunk PALZ csapdával 3 imágót (Budatétényi, Rózsakert). Két helyen vizsgáltuk a rajzást, Nadap cserjesorban, ahol egyik komponens a *Rosa canina* szelektió fajai voltak, és Nagytétényi-Rózsakertben. Itt is a *Rosa canina* több faja található meg. Az első imágókat mindkét helyen június legvégén észleltük, a legutolsókat szeptember első napjaiban. Már 2014-ben felfigyeltünk arra, hogy a rózsa cserjék fertőzöttsége magasabb, mint amilyenek a rajzás adatok alapján elképzeltük.

2015-ben a csapdák kihelyezését június közepén kezdjük, a fogásokról szóló táblázat adatai a szeptember 22-én lezárt adatokat tartalmazták. A 2. sz. táblázatban azokat a csapdákat szerepeltettük, amelyek véleményünk szerint teljes rajzási időtartam alatt működtek.

2. táblázat: A rózsa-gyümölcsleány rajzás kezdete és befejeződése 2015-ben

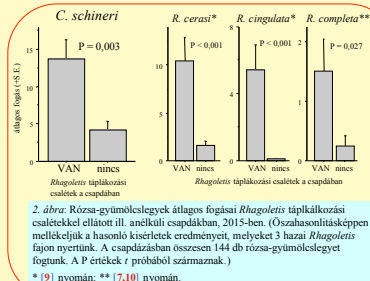
Hely	Csapdák helyezés	Első fogás időpontja	Utolsó fogás időpontja	Osszes fogott egyed
Érd-Elvira	jún. 30.	júl. 12.	szept. 20.	31
Nadap	jún. 15.	júl. 8.	szept. 8.	44
Budatétényi-Rózsakert	jún. 22.	júl. 16.	szept. 8.	14
Telki	aug. 1.	-	-	0
Tétényi-fennsík	aug. 5.	aug. 6.	szept. 2.	9

Mivel korábbi vizsgálatainkban a *Rhagoletis* táplálkozási csalétek jelenléte a zsinapszádkban jelentősen növelte a fogásokat három, hazai *Rhagoletis* fajnál is [7,9,10], ezért próbáltuk megvizsgálni, hogy milyen hatással van az atraktáns a rózsa-gyümölcsleány fogásokra. Az eredmények egyértelműen azt mutatták, hogy a táplálkozási csalétek hozzáadása ennél a fajnál is jelentősen megnövelte a fogásokat (2. ábra).

Annak ellenére azonban, hogy a csalétek csapdák jóval többet fogtak, az aránylag még mindig csekély fogásokat a lehelyezéken tapasztalt fertőzöttségi adatokkal összevetve megerősítve látnak feltételezésünket, hogy a CSALOMON® PALZ csapdák még csalétekkel ellátva is a rózsa-gyümölcsleány rajzását csak gyengén érzékelik, és érzékeny észlelésre csak fenntartásokkal alkalmazhatóak.

9. kép: Dióburok fűrőleányok a csapdába ragadva (a gyakorlatlan szem velük téveszthető a rózsa-gyümölcsleányokkal)

2. ábra: Rózsa-gyümölcsleányok átlagos fogási *Rhagoletis* táplálkozási csalétekkel ellátott ill. anélkül csapdákból, 2015-ben. (Összehasonlításképpen mellékeljük a hasonló kísérletek eredményeit, melyek 3 hazai *Rhagoletis* fajon nyertünk. A csapdázsában összesen 144 db rózsa-gyümölcsleányt fogtunk. A P értékek t próbából származnak.) * [9] nyomon; ** [7,10] nyomon.

8. kép: CSALOMON® PALZ csapda

Következtetések

Az előzetes eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a rózsa-gyümölcsleány rajzása nem a szakirodalomban megadott június, július [3,8], hanem az imágók tömeges megjelenése augusztus és szeptember eleje. Ilyenkor a csipkebogó már lassan színeződni kezdenek. A jelenleg rendelkezésre álló csapdátpusok (PALZ és PALS) még ammónium sókat tartalmazó táplálkozási atraktánssal ellátva sem adnak megfelelő eredményt, a csipkebogó szüret szempontjából igen fontos detektálására nem használhatóak. A megkezdett megfigyeléseket 2016-ban tovább kell folytatni. Vizsgálni kell, hogy a csipkebogó termés nagysága, érési foka milyen összefüggésben van a fertőzöttséggel, és a természetet rózsa (elsősorban a virágkötészetben használt csipkebogók) mely típusa a legérzékenyebb. A tenyésztékből származó rovaranyag meghatározása 2016-ban feltétlenül szükséges

Irodalom

[1] Balás, G. – Tóth, Gy. (1958). Adatok a fűrőleányok hazai elterjedésének és tápnövényeinek ismeretéhez. A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Évkönyve. 22, 17-26.
 [2] Orosz, Sz. – Melika, G. – Krizsbai, L. – Avar, K. – Lakosi, T. (2012). A nyugati dióburok-fűrőlégy (*Rhagoletis completa* Cresson, 1929 – Diptera: Tephritidae) 2012 évi hatásgáti felderítésének eredményei. XXIX. Integrált termesztés a kertészet és szőlőművelés kultúrájában Budapest, 2012 november 27. 37-45 pp.
 [3] Papp, L. (1994). Fűrőleányok. In: Jemny, T. és Balázs, K. (szerk.) A növényvédelmi állattan kézikönyve 5. Akadémiai Kiadó. Bp. 96 pp.
 [4] Surányi, D. (2005). A csipkebogó-termesztést befolyásoló rovarok. Diplomamunka. Budapesti Corvinus Egyetem. Kertészeti tudományok. Kar. Rovartani Tanszék. Budapest.
 [5] Surányi, D. – Háltrich, A. (2006). A csipkebogó-termesztést befolyásoló rovarok. 52. Növényvédelmi Tudományos Napok előadásainak és poszterjeinek összefoglalója. 91 pp.
 [6] Tóth, M. – Szarukán, I. – Voigt, E. – Kozár, F. (2004). Hatékony cserezseleány- (*Rhagoletis cerasi* L., Diptera, Tephritidae) csapda kifejlesztése vizuális és kémiai ingerek figyelembevételével. Növényvédelem. 40, 229-236.
 [7] Tóth, M. – Voigt, E. – Barac, B. – Pajac, I. – Subic, M. – Baufeld, P. – Lerche, S. (2014). Importance of application of synthetic food lures in trapping of *Rhagoletis* spp. and *Strauzia longipennis* Wiedemann. Acta Phytopath. Entomol. Hung. 49, 25-35.
 [8] Tuba, K. (2009). Adatok három gyümölcsleányfaj Vas megyei előfordulásához. Növényvédelem 45, 491-495.
 [9] Voigt, E. – Tóth, M. (2008). Az amerikai keleti cserezseleány és az európai cserezseleányt egyaránt fogó csapdátpusok. Agroforum 19, 70-71.
 [10] Voigt, E. – Subic, M. – Barac, B. – Parac, M. – Tóth, M. (2012). A szentlőcsényi táplálkozási csalétek, főtömeges gyümölcsrovarok fűrőleányok (*Rhagoletis* spp.) csapdázásában. Agroforum Extra 43, 82-86.
 [11] Voigt, E. – Lengyel, G. – Markónagy, K. – Károlyi, M. – Tóth, M. (2015). A csekkártevővel összevetéshez lényegű a *Rhagoletis* csalétekkel felszerelt CSALOMON® PALZ csapdákból. 61. Növényvédelmi Tudományos Napok előadásainak és poszterjeinek összefoglalója, 83 pp.